

Bankacılık, Devlet ve Kalkınma Stratejisi

Dr. Serdar Şahinkaya
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Ulusal Bağımsızlık İçin Türkiye İktisat Politikaları Kurultayı
TC. İnönü Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

13- 16 Haziran 2006
Malatya

Bankacılık, Devlet ve Kalkınma Stratejisi^(*)

Dr. Serdar Şahinkaya^(**)

<<Neden kalkınmış ülkeler kendi kalkınmalarının tarihi konusunda bu kadar cahiller? İnsanların tarihi, çağdaş, entelektüel ve siyasi gündem doğrultusunda yorumlama doğal eğilimi (ki bu eğilim çoğu kez tarihsel perspektife gölge düşürür) yüzünden mi? Yoksa defalarca tanık olduğumuz gibi, ülkelerin teknolojik açıdan yetkinleştiklerinde, kendilerinin kalkınırken uygulamamış oldukları politikaları empoze etmekte çıkarları mı var? Kısacası, kalkınmış ülkeler kendilerinin kalkınmakta iken uygulamadıkları politikaları kalkınmakta olan ülkelerin benimsemesinde ısrar ederek “merdiveni itiyorlar” mı?>>

Prof. Dr. Ha-Joon CHANG

(I)

Sunuşuma kökleri zaman dilimi açısından çok daha eskilerde olsa da iki yüzyıl kadar gerilerden iki kavram ile başlamak istiyorum: “Sanayileşme” ve “Bankalar”.

Evet, iki yüzyıl kadar önce, insanlık tarihinde bugün bilebildiğimiz haliyle dünyanın gelişmesine önderlik eden, ilk olarak İngiltere’de daha sonra dalgalar halinde Avrupa’da ve Kuzey Amerika’nın birkaç bölgesinde ve hatta Japonya’da yüzyıllardan bu yana hazırlanmış görüntüsü veren bir değişim süreci başlamıştır. “**Sanayi Devrimi / Sanayileşme**” olarak tanımlanan bu süreçle birlikte üretim faaliyeti tarımdan sanayie kaymış, işçiyi ve yaşam tarzını, geçmişle modern dünyayı ve gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeleri birbirinden ayıran yapılar ortaya çıkmıştır (Üşür, 1988 ve 1991)

“**Bankalar**”, yani modern kapitalist toplumların tüm kurumları içerisinde belki de en şartıtcı olanları, iktisadi ve sosyal gelişmelerin farklı dönemlerinde farklı formlarda ortaya çıkmış, oldukça eski ve köklü tarihlere sahip kurumlardır. Sanayileşmeyi karakterize eden önemli unsurlardan biri olarak algılanan modern teknolojilere dayalı sınaî tesislere sahip olma, iktisadi yapının köklü bir dönüşümle tarıma dayalı geleneksel yapıdan sanayie dayalı modern bir yapıya kavuşma çabalarının finansman ihtiyaçları da büyük ölçüde işte bu kurumlar yani bankalar tarafından karşılanmış ve dolayısıyla bankalar ve bir üst kavram olarak mali kesim “**sanayileşmenin niteliğini derinden etkileyerek**” iktisadi kalkınmanın - iktisadi gelişmelerin ayrılmaz parçaları haline gelmişlerdir (Şahinkaya, 1999).

Bilindiği üzere, mali sektör ya da bankacılık kesimi; tasarrufların toplanması ve toplanan bu tasarruflardan oluşan fonların reel yatırımlara yönlendirilmesini kolaylaştırması nedeniyle sermaye birikiminin oluşumuna ve dolayısıyla iktisadi kalkınma / büyüme çabalarında kritik bir rol ve öneme sahiptir. Zira; **bir ülkede iktisadi kalkınma için mali kesimin ekonominin reel kesimiyle paralel bir gelişme göstermesi zorunludur**. Kullanılabilir fonların yatırım yapacaklara kısa ve dolaysız yoldan ve de asgari kaynak maliyetiyle aktarılabilmesi bu kesimin sağlıklı çalışmasına bağlıdır (Şahinkaya, 2003 ve 2005b)

Ayrıca, **ulusal bankacılık sistemleri** incelendiğinde bankaların, iktisadi kalkınma / sanayileşme modellerinden, uygulamalarından etkilendiği, onları etkilediği ve belirlediği de açıkça

(*) Metnin ilk biçimi, 7-8-9 Nisan 2006 tarihinde İzmir’de düzenlenmiş olan “**Türkiye İçin Seçenek Var: İzmir İktisat Kongresi 1923- 2006**” da sunulmuştur. Yeniden gözden geçirmeler ve yeni bölüm eklemeleriyle TC. İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nce **13- 16 Haziran 2006** tarihlerinde düzenlenmiş “**Ulusal Bağımsızlık İçin Türkiye İktisat Politikaları Kurultayı**”na bildiri olarak sunulmuştur. Metin “**Ulusal Bağımsızlık İçin Türkiye İktisat Politikaları Kurultayı Bildiriler Kitabı**, sayfa 457- 475’de yayınlanmıştır

(**) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

görülmektedir. Bu bağlamda hemen belirtilmesi gereken husus, ülkemizin günümüz “sıcak” koşullarında ya hiç dikkate alınmayan ya da farklı bir perspektifle yaklaşılacak ancak ister gelişmekte isterse de gelişmiş ülkelerde olsun oldukça önemsenen *devletin; mali piyasalardaki rolünün var ve vazgeçilemez olduğu* noktasıdır.

(II)

Kalkınma iktisadına ilişkin yazının iyi incelenmesi, kalkınmada başarı ve başarısızlığın, tarihte, sosyolojide ve bunların bir ürünü olan devlet ya da siyasi sistemin etkenliğinde yattığını, ülkelerin tarihsel süreçleri ve sosyolojik özelliklerinin birbirinden farklı olduğunu ve bu farkların giderilmesinde “**kamusal politikaların**” kritik bir rol oynadığını saptamamıza imkân tanımaktadır.

Prof. Dr. Atilla Sönmez, “**Doğu Asya ‘Mucizesi’ ve Bunalımı: Türkiye İçin Dersler**” başlıklı eserinde, “*Kore’nin iktisat politikasının bir güçlü yanı, nesnel bir gözle olaylardan ders çıkarıp, zaman koşullarına uyum sağlayacak şekilde gerekli değişiklikleri yapma yeteneğidir*” şeklinde önemli bir tespit bulunmaktadır. Krizleri felaket yerine, değişim için bir fırsat penceresi saymak, Doğu Asya ekonomileri için genel yaklaşım biçimi oluyor: Petrol fiyatları artıyorsa, enerji-sakıngan teknolojilere, mikro-elektronığa geçebiliyorlar; Türkiye, en geri teknolojilerle, en pahalı enerjiyle, düşük katma değerli sektörlerde ısrar ediyor, özel sektörle kamu sektörü arasındaki lüzumsuz kompleksten kurtulamıyor, mali sektörün asli aktörlerini temel faaliyetlerine döndürücü reformları yapamıyor. Teknolojiyi kendisi yaratmasa bile en etkin kullanım yerlerini araştırıyor. Örneğin, iletişimde, 1980’lerde, sabit telefonla, 1990’larda cep telefonu yaşasa da, bunu hizmet sektörü verimliliğine yansıtıyor, en yüksek banka işlem maliyetleri Türkiye’de görülüyor, Vergi alamadığı için iç ve dış borçla günlük yaşayan, yön duygusunu kaybetmiş ufuksuzluk kalkınmanın en büyük engelini oluşturuyor.

Doğu Asya Mucizesi, Sosyalist Çin’den, ultra-liberal Singapur’a kadar, bu bölgenin tüm rejim çeşitlemelerine rağmen, **ortak özelliği, ciddi-kararlı devlet yapıları ve etkin bürokrasilere sahip olmalarıdır**. Bunların, şu veya bu şekilde otoriter rejimler hatta parti veya şahıs diktatörlükleri oldukları söylenebilir. Ancak, Savaştan beri, demokratik bir rejime sahip Japonya ile 1987’den itibaren demokratikleşen G. Kore, Tayvan ve hatta Çin, belki başlangıçta otoriter olan rejimlerini, kalkınma sürecine girdikçe gevşetmeğe başladılar ve demokratikleşme sürecinin kalkınmayı kesmediğini gösterdiler.

Gerçekten de, kamu müdahalelerinin en etkin şekilde uygulandığı Japonya, Güney Kore, Tayvan, Çin, Hindistan ve hatta kıta Avrupa’sı ülkelerinin çoğunda *iktisadi mucize* hiç bir zaman tamamen birer “**piyasa**” mucizesi olmamıştır. Bu ülkelerde devlet erken aşamalardan itibaren iyi yönlendirilmiş teşvikler, başarılı ithalat kontrolleri ve kalkınma hedefleri doğrultusunda hizmete mecbur kılarak yönlendirdiği finansal piyasalar / bankalar ile *ticari ve sınıai girişimciliğin farklı bir ifade ile reel sektörün eşanlı olarak hem işçisi hem de patronu* rolünü üstlenmiştir.

Bu süreçte kamuya ait özel amaçlı banka ve finans kurumları, devlet politikalarının en önemli icracı kurumları olmuştur. Bir örnek vermek gerekirse, finans sisteminin Maliye Bakanlığı eliyle kalkınma amacına tabi kılındığı **Güney Kore**’de, kalkınma hamlesinin başlatılmasıyla birlikte 1961’de bütün bankaların millileştirildiği ve 1981 yılına kadar tamamının devlet mülkiyetinde kaldığı bilinmektedir¹. Japonya’da dahi halen kamuya ait finansal kurumlar ve bunların içinde yer alan bankalar finans sisteminde önemli bir konuma sahiptirler.

Devletin banka sistemi içinde mülkiyet sahibi olması örnekleri yalnızca geç sanayileşmiş **Japonya** ve daha da geç sanayileşmiş Güney Kore gibi Uzakdoğu ülkelerine mahsus olmayıp kıta Avrupası ülkelerinde de söz konusu olagelmıştır.

Banka ürün ve hizmetlerinin kamusal mal niteliğini ön plana çıkararak ve bankacılık sektörüne ekonomide merkezi bir rol verilen **Alman sisteminde**, tasarruf bankaları (sparkassen), kooperatif

¹ “Devletin firma bazına kadar inen selektif teşvik araçlarıyla yoğun olarak ortaya çıkan bu sınıfın (*devlet eliyle yaratılan kapitalist sınıf. S.Ş*) en önemli özelliği, devlete olan bağımlılığıdır. Özellikle bankacılık kesiminin devlet kontrolünde olması bu sınıfın can damarlarının her ana kesilebilmesi riskini yaratmıştır. Karşılıklılık esasına göre sağlanan teşviklerin devam edebilmesinin zorunlu koşulu, sanayi kuruluşlarının her yılın başında taahhüt ettikleri üretimi ve ihracatı gerçekleştirmeleridir”. (Sungur: 2000:121)

bankalar (genossenschaftsektor), emlak bankaları (real krediteinstitute) ve diğ er uzmanlaşmış kurumlar içinde kamu mülkiyetindeki bankaların önemli bir yer tuttuğ u görülür.

Anglosakson ve Alman modelleri arasında bir konumda ve **Latin modeli** olarak da adlandırılan **Fransa, İtalya ve İspanya**'da bankacılıkta kamu mülkiyeti özellikle ilk ikisinde belirgin bir üstünlük taşımaktadır. Fransa'da tarımsal alanda uzmanlaşmış ancak diğ er alanlarda da faaliyet gösteren ve nerede ise Avrupa'nın da en büyük bankalarından biri durumundaki Crédit Agricole yanısıra Crédit Lyonnais ve Banque National de Paris gibi büyük bankalarda ağırlıklı hisse sahipliği halen devlet kontrolündedir.

İtalya'da en büyük bankalar daha yakın zamana kadar bir kamu holdingi (I.R.I.) altında toplanmış olup sistemin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Kaldı ki İtalya, mali sistemindeki aktörlerin kontrol hisselerinin yabancıların ellerine geçmesine henüz izin de vermemektedir.

Zira bu ülkelerin içinde yer aldıkları Avrupa Birliği'nin de topluluk politikası olarak **“kamu girişimciliğine / kamu mülkiyetine karşı yansızlığı”** temel esastır ve altı çizilmelidir ve bu bağlamda zihinlerdeki bulanıklık da giderilmelidir.

AB'nin kamusal girişimcilik politikalarına yaklaşımını şekillendiren temel kriter, **Roma Antlaşması**'nın 222. maddesinde yatmaktadır. İlgili madde, *“üye ülkelerin mülkiyet biçimleri konusunda hiçbir biçimde önyargılı olunamayacağını”* hüküm altına almıştır. Bugün de geçerliliğini koruyan bu anlayışla, üye ülkelerin ekonomilerini, kamu-özel mülkiyet eksenlerinde ne ölçüde düzenleyecekleri bütünüyle kendi önceliklerine bırakılmaktadır.

Kamu girişimciliğini sınırlayan tek boyut, kamu girişimlerinin rekabet ortamını bozacak yetki ve imtiyazlarla donatılmaması olmaktadır. Birlik, çeşitli dokümanlarında bu doğrultudaki politikasını *“her üye ülke kendi kamu sektörünün büyüklük ve niteliğini seçmede ve bunu zaman içinde değiştirmede özgürdür”* ifadesiyle tekrarlamaktadır. Ayrıca, kamu girişimciliğinin her zaman kârlılık ölçütüne dayanmayabileceği, bazen ticari olmayan işlevler de yüklenebileceği belirtilmektedir. Bu politikaların bankacılık kesimine yansması da aynı çerçevede gerçekleşmektedir. Topluluk içerisinde bankacılık sektörünü düzenleyen temel yönergeler (1973 tarihli *1.Bankacılık Yönergesinden son Yönergesine kadar toplam 25'e yakın yönerge*) bakıldığında kamu bankaları aleyhine düzenlemelere rastlanmamakta, kamu mülkiyetindeki bankaların kapatılması / özelleştirilmesi veya bankacılıkta kamusal girişimciliğ in karşısında bir anlayışla da karşılaşılması beklenmemektedir. Aksine, özellikle kendi başına alternatif bir banka sistemi teşkil eden Almanya başta olmak üzere Fransa, İtalya, Belçika, İspanya, Yunanistan gibi üye ülkelerde devlet, bankacılık sektöründe önemli paya ya da kontrol ve yönlendirmeye sahip olmaya devam ettiği gibi, iktisadi kalkınma ve ulusal refah amaçları doğrultusunda bu kurumları mümkün olduğunca kullanma çabası da hakimdir. Burada da tek kısıtlayıcı boyut mali piyasalarda **“rekabet”** unsuruna özen gösterilmesi şeklinde belirmektedir. Bölgesel ve sektörel gelişme hedefleri çerçevesinde yukarıdaki işlevler dikkate alındığında pratikte bu özenin ne kadar hafifleyebileceği kolayca anlaşılabilir.

Konuyu toparlayacak olursak, **ciddi ve kararlı devlet yapılarına**, farklı bir ifade ile **“kalkınmacı devlet”** in ortak uygulamalarından **kalkınma ve büyüme hedefine dönük finansman politikalarının** ortak özelliklerini saptayabiliriz:

i. devletin kaynakları dinamik mukayeseli üstünlüklere göre etkin tahsis etmesine imkân sağlamış,

ii. bilgi akımlarıyla finansal kaynakların maliyeti azaltmış ve sürekliliği sağlamış,

iii. uluslararası piyasalarda yerli firmaların rekabet etmeleri için finansman maliyet avantajı yaratmış,

iv. teşvikler ve yaptırımlarla finansal disiplin sağlanmış ve öngörülebilir istikrarlı bir iktisadi ortamı yaratarak uzun vadeli firma plânlamasını mümkün kılmış,.....tr.

Bu bağlamda, özellikle yepyeni alanlara yatırım yapacak firmaların finansmanını gerek geleneksel *“ticari”* esaslı bankacılık yöntemleriyle gerekse de *uygulamaları itibariyle kısa dönem perspektifli* sermaye piyasalarıyla çözüme kavuşturmanın güçlüğü nedeniyle devlet, bu *“finansmanı”* esas olarak kamusal sermayeli **Kalkınma ve Yatırım Bankaları** aracılığıyla **özel** bir tarzda düzenlemiştir, düzenlemeye de devam etmektedir.

(III)

Kamunun bankacılık faaliyetlerine neden ve nasıl girdiğinin serencamı dünya ve ülkemiz örnekleri paralelinde ve tarihsel bir perspektifte irdelendiğinde; **“ülkelerdeki sermaye birikimine omuz veren sektörlere finansman sağlamak ve / veya öncü işletmeler kurarak özel kesimi yönlendirmek”** diye tanımlanabilecek olan bir tespitte bulunmaya imkân tanımaktadır.

Cumhuriyet sonrasını takiben özellikle de 1930’lardan itibaren Türkiye’de 1980'lere kadar iktisadi büyümenin, sermaye birikiminin lokomotifleri olarak sanayi sektörü seçilmiş, ülkenin bütün kaynakları bu seçim etrafında örgütlenme gayreti içinde olmuş ve sanayi sektörüne yapılan yatırımlar büyük ölçüde kamu kesimi yatırımlarının sürükleyici dinamizmi paralelinde gelişmiştir. **Bu büyüme politikasının yani sanayi akışlı yatırımların finansmanı için özel bir mali örgütlenme, farklı bir ifade ile de kredi kurumları oluşturma zarureti doğmuştur.**

Bu ana istikamet paralelinde, kurumsal ihdaslara ait gerekçeler incelendiğinde hep birbirine benzer değerlendirmeler ihtiva ettiği görülebilir. Önceleri (*çok küçük sermayeli taşra esnaf ve eşrafınca örgütlenen banka ve sandıklar hariç*) kamu sermayeli, sonraları kamu önderliğinde özel sermayeli bankalar kurulmuş ve bu süreçteki ihdaslarda genellikle **"sektörel tercih ve bu tercih temelinde yapılanmalar"** hemen hep önde gelmiştir.

Farklı bir ifade ile, özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında, öncelikle ticaret sermayesinin önderliğinde nispeten liberal bir sermaye birikim modeli ve 1929 Buhranının etkilerinin hissedilmesiyle birlikte, izlerini G.M. Kemal Paşa'nın 1922 yılı TBMM'ni açış konuşmasında da bulabileceğimiz sermaye birikim modelinin yani, korumacı-devletçi iktisat politikaları bağlamında sanayi sektörüne oturtulmasına yönelik finansman imkânı yaratabilmek üzere kurumsal yapılar, kredi kurumları yani bankaların oluşturulması yeni bir ivme kazanmıştır.

1930’lu yıllar Kemalist yönetim altındaki Cumhuriyet Türkiye’sine ait sanayileşme^{2,3} yolunda bankacılık eksenli iktisat politikaları ve sermaye birikim modeline ilişkin toparlayıcı ve özetleyici bir yorum için Boratav (1995:141-142)’den yararlanmalıyız;

“Korumacılık ve devletçiliğin harika sentezindeki, korumacı faktör, dünya krizine karşı doğru bir koruma mekanizması sağladı. Depresyonda, Türk ekonomisini emperyalist sistemden kısmen koparabildi. Öte yandan devletçi unsur Kemalist yönetime, dönemin tartışılan hedeflenen şartlarından kaynaklanan potansiyel fazla üzerinde iktisadi ve merkezi kontrolde bulunarak bu fazlanın sanayileşme için fon olarak kullanma olanağı verdi. Dolayısıyla Kemalist yönetim 1930’ ların başlarındaki ortamın, sanayileşme için bir fırsat olduğunu doğru bir biçimde anlamıştı. Bu konuda, bir geçmişin olmaması onları acılı ve sert denemelere ve yanlışlara itti, ancak bu şekilde, kendi amaçlarına en etkin hizmeti verecek iktisat politikalarını bulmaya muktedir oldular. **Kemalist Türkiye’nin bu alandaki deneyimi, ilk defa yirminci yüzyılda geri kalmış ve bağımlı bir ülkenin dış açıkları, kronik dış borçlar ve mali esareti olmadan, kendi kendine yeten bir sanayileşmeyi gerçekleştirmesinin, ütopyik bir fantezi olmadığını gösterdi; başka bir deyişle, Kemalist deneyim ulusal kapitalist model içinde geri kalmışlık ve bağımlılığın üstesinden gelmenin önemli bir çabası olarak tanımlanabilir**”(abç).

1980’lere kadar yaklaşık altmış yıllık geçmişin hakim eğilimi **“sektörel tercihler dahilinde ülkedeki hakim sermaye birikim modeli ve kaynak tahsisi önceliğine göre finansal kurum ve mali araç (kredi kurumu ve kredi) oluşturma, var olanları islâh etme ve de geliştirme”** olarak tanımlanabilir.

Bu dönem, günümüzde her türlü iktisadi kötülüğün anası /günah keçisi ilân edilen kamu bankalarını da içeren tüm kamusal kuruluşların doğuş / serpiliş ve üretime geçiş yılları olmuştur. Türkiye’de kamu bankacılığının, batı ülkelerinde olduğu gibi ağırlıklı olmasının bir diğer nedeni de özel sektör bankacılığının sabit sermaye birikimine yeterli katkıyı yapmamasıdır. Kamu bankaları,

² “1930’larda sihirli bir sözcük, ateşli bir tutku, bir meydan okuma, tam bağımsızlık umudu, Kemalist devrime inanmış bir kuşağın modernleşme ve yeni bir ulus yaratma projesinin <odağı> olan <sanayileşme>> nin” 1923 – 1998 dönemindeki 75 yıllık serüveni için özellikle bakınız: (Baydar:1999).

³ “Türkiye ise, daha Cumhuriyet’in kurulduğu ilk günlerden başlayarak sanayileşmeyi önemli bir hedef olarak belirlemiş ve 1950’lerin başlarına gelindiğinde hemen hemen tamamı devlet öncülüğünde olmak üzere kayda değer bir sanayileşme atılımını gerçekleştirmiştir” (Şenses – Taymaz:2003).

özellikle özel sektör bankalarının girmedikleri, bankalar açısından kârlı olmayan ama toplumsal açıdan sosyal kârlılığı öncelikli - yüksek alanlara fon aktarmışlardır.

Ancak, ülkemiz özelinde kamu mevduat bankalarının süreç içindeki faaliyetleri, kuruluşlarını düzenleyen yasalardaki özel amaçları yanında ve hatta onlara rağmen onları terk ederek / ettirilerek bir deformasyona uğratılmış bulunmaktadır. *Kamu bankalarındaki bu amaç deformasyonunun çeşitlenerek artışı da ülkemizdeki özellikle diğer önemli iktisadi deformasyonların miladı ile aynı olan 1980'li yıllara rastlar.*

Klasik ya da başka bir ifade ile genel kabul görmüş bankacılık ilke ve teamülleri dışında ülkemize özgü iktisadi ve sosyal yapılanmalar nedeniyle ihtisas ya da sektör bankaları olarak kurulan kamu mevduat bankalarının görevleri zaten 1980' lere kadar oldukça yüklü idi. Ayrıca yaygın şube ve örgüt ağlarıyla da ülkemizin her yerinde merkezi otoritenin her alanda mali ajanlığını ve saymanlığını gerçekleştiriyorlardı. Süreç içinde özel amaçlarını gerçekleştirme çizgisinden giderek uzaklaşan bir çalışma düzeni içinde bulunan kamu bankaları (*TCMB dahil*), 1980 sonrasında izlenen iktisat politikalarının tüm bedellerini finansal olarak ödemek zorunda bırakılarak, özel amaçlarından giderek uzaklaştırılmışlardır.

(IV)

24 Ocak 1980'den buyana (*özellikle 1989 yılındaki 32 sayılı Karar sonrasında*) Türkiye' deki mali sistem ve özellikle de bankacılık sisteminin ekonominin reel kesim faaliyetlerine paralel gelişmeler gösterdiğini ve olumlu – katkıda bulunan etkiler yarattığını tespit etmek oldukça güç gözükmektedir.

Bizatihi, mali yapının gelişmemiş olması ve parasal olmayan araçların reel sektörlerin finansman gereksinimlerini sağlamakta yetersiz kalmaları nedeniyle, bu sektörlerin açıkları doğrudan sisteme yansımakta ve parasal gelişmelere yol açmaktadır. Öte yandan, sektörlerin mali dengeleri; iktisadi gelişme konusundaki politika ve uygulamalarla belirlendiğinden, mali sektörde ortaya çıkan gelişmelerin makro politikalarla, gelişme stratejilerine bağlı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bildirinin girişinde de değinildiği gibi gelişmiş kapitalist iktisadi yapılarıdaki evrimin tarihi, belirli bir zaman diliminin iktisadi koşullarında işleyen kuralların, karar birimlerinin öz çıkarlarını koruma davranışları ile bir süre sonra değişmeye uğrayarak işlerliğini yitirdiklerini, bir dönemdeki başarının gelecek dönemde başarısızlığa yol açacak koşulları hazırladığını ima etmektedir.

Bunun nedenleri arasında ilk sırayı, bütün mali araçların toplumda üretilen ve paylaşılan gelir akımlarına dayanması alır. Belirli bir dönemde, farklı bir ifade ile **özellikle "spekülatif" güdülerin "girişim" güdülerine baskın çıktığı evrelerde** iktisadi gelişme temposunun yaratabileceği gelir ve nakit akımları ile desteklenmeyen ve "tescil edilmeyen" yükümlülük yapıları ve ödeme vaatleri oluştuğunda, mali kurum ve kuralların köklü değişmelere uğramaları kaçınılmaz olur.

Mali kesimin önemli aktörü bankacılık kesimi için de bu değişim kaçınılmazdır. Lâkin bu değişim, asli fonksiyonları ve varlık nedenlerini terk etmek anlamına gelmemelidir. **Oysa özellikle 1970' lerin ikinci yarısında gelişmiş ekonomileri saran mali liberalizasyon süreci 1980'lerde Türkiye' yi etkilemiş ve bu sürecin giderek derinleşmesi ile birlikte, başta bankacılık kesimi olmak üzere, mali kesim ve kurumların politikaları belirlenirken ülkenin sermaye birikimi, gelişme ve sanayileşme hedefleri ve teknik tercihleriyle birlikte düşünme geleneği ihmal edilmiştir. Bu ihmalin, ülkenin büyüme ve bölüşüm cephelerini ne şekilde tahrip ettiği gerek yabancı dildeki gerekse de kendi dilimizdeki birçok araştırma ile saptanmıştır. Varlık nedeni esas olarak üretken reel kesim faaliyetlerini fonlama olarak belirlenen bankacılık kesiminin asli fonksiyonunu yerine getiremeyişi /getirmeyişinin de bu tahribatta rolü bulunmaktadır.** Ancak, unutmamak gerekir ki mali kesim ve özel de bankacılık kesimi faaliyetleri, merkezi otoritenin belirlediği iktisat politikaları ile uyumlu olmak durumundadır. Bu uyum, Türkiye'nin 1980'li yıllar sonrasını takibeden süreçte tam bir senkronize görüntü arz etmektedir.

İncelemeler, Türkiye'deki neoliberal politikalar çerçevesinde tercihli krediler sisteminin hemen tümüyle ortadan kaldırıldığı, kalkınma ve yatırım bankacılığının, sektör bankacılığının etkisizleştirildiği, özellikle sınaî temelli komple yeni yatırım ve modernizasyon projelerini uzun

vadeli düşünme alışkanlıkları olmayan "ticari" esaslı mali kuruluşların iradesine ve hatta esaretine bırakıldığı izlenimlerini veren bulgulardan oluşmaktadır.

(V)

Bu anlatmaya gayret ettiğim süreci takiben başka bir sıkıntılı eğilim de, ülkemiz bankacılık sektörünün tedricen yabancıların eline geçmekte olduğudur.

13 yabancı mevduat bankasının faaliyet gösterdiği Türkiye’de, sektördeki yabancı payı, Şubat 2006 itibarıyla 28,3’e çıktı. Ankara Ticaret Odası’nın (ATO) **“Paranın Yabancı Damatları”**⁴, raporuna göre, vitrindeki bankaların satılması ile birlikte bankacılık sektöründeki yabancı payının, borsada satın aldıkları hisselerle birlikte, yüzde 50’yi bulacağı hesaplanıyor⁵.

Bu meseleyi oldukça önemsiyorum. Zira bana öyle geliyor ki, **bir gün ülkemiz, bankacılık sektörüne kalkınma ve sanayileşmenin motoru olma işlevini kazandırmayı hedefleyen bir iktidara kavuşursa, yabancı bankaların egemen olduğu bir durumla cebelleşmek çok daha güç olacaktır.**⁶

⁴ <http://195.155.145.1/turkce/index12.html>

⁵ Bu çerçevede, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Türkel Minibaş’ ın Cumhuriyet Gazetesi’nin 8 Mayıs 2006 tarihli *“Paranın Patronu Yabancı Olunca!”* başlıklı yazısından bazı bölümleri aşağıda paylaşmak istiyorum:

<<13 yabancı bankanın bankacılık sektöründeki payı yüzde 28.3’e çıkmış!.. Denizbank, Şekerbank, Oyakbank gibi alıcı bekleyenler de satılınca bu pay yüzde 50’yi bulacakmış!

Yabancı bankaların 2004’te 241 trilyon lira olan kârları bir yılda yüzde 111.6 artarak 510 trilyon liraya çıkıvermiş! Bir yılda topladıkları mevduatlar ise yüzde 97 artmış!

Anlaşılan, biz *“Enflasyon düştü, büyüme arttı”* diye avunurken... küresel sermaye cebimizdeki paranın patronu oluvermiş. Hem de bir sene gibi kısacık bir zamanda!

1970’lerde, 1980’lerde olsaydı böyle rakamları söylediniz mi adamı asarlardı. *“Türkiye’de bankacılık sektörü yabancıların eline geçiyor”* diye düşünmek bile suçlanmak için yeterliydi.

O günleri unutmüş olanlar sevgili dostum Erdal Öz ’ün *Kanayan, Yaralısın, Gülünün Solduğu Akşam* kitaplarına bakmalı. O kitaplar 60’lı, 70’li yıllardaki gençliğin yabancıların ülke kaynaklarını ele geçirişine karşı çıktıkları için nasıl susturulduklarını anlatır.

(...)Kaldı ki, bankacılık sektörü oligopolistik yapı gösterdiğinden banka sayısının azlığı sermayenin dağılmadığını, belli şirketlerin elinde toplandığını... dolayısıyla, ülkenin yatırım ve üretim politikaları üzerinde ne denli etkin olduklarını göstermekte.

Özetle, yabancı bankaların finans sistemi içindeki payının artması:

* Kârın ülke içinde yeni yatırımlarda değerlendirilmesi yerine daha çabuk nemalanacağı piyasalara transfer edilmesini sağlamakta; dolayısıyla, sermaye birikiminin süresini ve niteliğini olumsuz etkilemekte,

* Gelen bankalar genellikle ulus ötesi firmaların faaliyet gösterdikleri alanlara kredi açmayı tercih etmekte; böylelikle hem yerli üreticinin rekabet gücünü kırmakta hem de sermayenin el değiştirmesini hızlandırmakta,

* Ulus ötesi şirketlerle olan organik bağları nedeniyle denetim zorluklarına neden olmakta,

* Hem kendileri gibi yabancı hem de yerli bankalarla rekabet ettiklerinden büyük ölçekli, risk unsurunun düşük olduğu işletmelerle çalışmayı tercih etmekte; bu da küçük ve orta ölçekli işletmelerin piyasadan silinmesine neden olmakta,

* Yerli bankalara göre daha ileri teknoloji kullandıkları ve ürün çeşitlendirmesine sahip olduklarından yerli bankaların rekabet gücünü kırmakta,

* Ülkenin ulusal çıkarları aleyhine oluşan durumlarda geldikleri ülkenin devletine karşı uluslararası tahkim mekanizmasını sürekli bir tehdit aracı olarak kullanmakta,

Hal böyle olunca... Gelin de yabancı bankaların bankacılık sektöründeki payının artmasını gelişmenin göstergesi olarak kabul edin. Mümkün mü? >>

⁶ Tebliğ üzerinde gözden geçirmelerde bulunurken ajanslara düşen bir habere (31 Mayıs 2006) yer vermekte fayda var: **Denizbank Belçikalı Dexia’ya satıldı. (A.A.)** “Bankacılık sektörüne yabancı ilgisi devam ediyor. Denizbank’ın yüzde 75’i 2.44 milyar dolara Fransız-Belçika ortaklığı olan bankacılık grubu Dexia’ya satıldı. Banka, hissedarlara çağrıda bulunacak. Denizbank’ın sermayesinin yüzde 74,9965’ini temsil eden Zorlu Holding’e ait hisselerin Dexia SA/NV’ye satışı ile ilgili, Dexia ile Zorlu Holding arasında anlaşma imzalandığı bildirildi. Denizbank’tan Borsa’ya yapılan açıklamada, “Dexia SA/NV ile Zorlu Holding arasında mutabakata varılmış olup, bu kapsamda Zorlu Holding ile Dexia SA/NV arasında dün bir hisse satış sözleşmesi imzalanmış bulunmaktadır” denildi.

Bu bağlamda; uluslararası yazında oldukça yeni tarihli bir çalışmadan bahsederek konuyu bir miktar tartışmak istiyorum: Hintli kalkınma iktisatçısı, **Sukanya Bose**'nin "**Banking FDI in Latin America: An Economic Coup**"⁷ başlıklı çalışması. Bu çalışmaya Türkçe yazında ilk defa **Prof. Dr. Korkut Boratav**, "**Bankacılıkta Yabancı Sermaye**"⁸ başlıklı yazısı ile dikkat çekmişti.

Sukanya Bose çalışmasını; Asya'da, özellikle de kendi ülkesinde bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişini teşvik etme doğrultusundaki eğilimlere karşı bir uyarı incelemesi olarak kurgulamış. 1990 sonrasında finansal sistemlerini yabancılara açan Latin Amerika'dan ülke örneklerini de mercek altına alıyor; gelişmeleri, sorunları inceliyor. Yukarıda da bahsedildiği gibi son zamanlarda bu konu ülkemizde de hararetle tartışılıyor. Bu nedenle yazarın bulgu ve saptamalarını gözden geçirmek içinden geçmekte olduğumuz konjonktürde öğretici olabilecektir.

Sukanya Bose sorguluyor: *Finansal sistemlerini kısıtsız yabancı sermayeye açan Latin Amerika hükümetleri ne umdular, ne buldular?*

Bir kere, finansal çalkantı ve krizlerin şokları içinde sarsılmış yerli bankaların uluslararası standartlara ulaşmaları zorunlu idi; bunu sağlamak için de büyük boyutlu sermaye artırımına gerekiyordu. Yerli kaynakların yetersizliği nedeniyle, bu desteğin yabancı ortaklıklarla sağlanacağı umuluyordu. Görüldü ki yabancı finans kapitalin hedefleri arasında yerli bankaları desteklemek yoktur. Bunlar piyasalarda egemen konumlar aramaktadır. Bu egemenliğin çok kısa bir sürede gerçekleşebileceğini gösteren en çarpıcı örnek Meksika'dır. Bu ülkede, yabancılara açılmanın başladığı 1996'da toplam banka varlıklarının sadece yüzde 7'si yabancılara aitti. 2004'te ise bu oran yüzde 85'e ulaşmıştır.

İkinci olarak, yabancıların, genellikle oligopolcü özellik taşıyan bankacılık sektörüne rekabet getireceği; bunun da sektörün daha iyi, daha verimli (iktisatçı diliyle "*etkin*") çalışmasını sağlayacağı umuluyordu. Görüldü ki bankacılık sektörüne giren doğrudan yatırımlar, yeni kuruluşlar oluşturarak sektörün kapasitesini genişletmemektedir. Tam aksine, yerli bankaları satın alarak girmektedir. Dahası, yabancıların girişinden az sonra, yerli bankaların bir bölümü tasfiyeye uğramakta; rekabetçi koşulların gelişmesi bir yana, oligopolcü yapı, bu kez dev uluslararası bankaların egemenliği altında pekişmektedir. Yabancılara açıldıktan sonra sekiz Latin Amerika ülkesinde banka sayısı yüzde 29 oranında azalmıştır.

Sukanya Bose, ayrıca, yabancı ve yerli bankaların "*etkinlik*" derecelerini karşılaştıran araştırmalara dayanarak gösteriyor ki yabancıların daha "*etkin*" olduğu veya sektörün başarımlı düzeyini arttırdığı efsaneleri yanlıştır. Yabancılar, ulusal tasarrufları çok daha "*seçkin müşteri*" gruplarına yönlendirmekte; küçük-orta yatırımcılar arka plana kaymaktadır. Yerli bankalar da yabancılara ayak uydurma çabalarına sürüklenmekte; sektörün ulusal ekonomiyi destekleyen geleneksel işlevleri tarihe karışmaktadır. Güçlü yabancı bankaların finansal kargaşa koşullarında, sermaye kaçışını dengeleyecek dış kaynak sağlayacağı umuluyordu. Görüldü ki yabancı bankalar sermaye kaçışını başlatarak finansal krizi tetikleyebilmektedir. Arjantin'de 2001 devalüasyonundan önce, bu ülkedeki yabancı bankalar peso mevduat hesaplarını dövize çevirip ülke dışına 30 milyar dolar aktararak bu ülkede krizin derinleşmesine katkı yapmışlardır.

Prof. Dr. Boratav, Bose'un çalışmasını analiz ettiği yazısına aşağıdaki biçimde devam ediyordu:

<< (...)Bose'un yazısını okuduktan bir-iki gün sonra "*ulusalcı bankacıların manifestosu*" diye anılan, yazarı belirsiz bir belge Milliyet'te yayımlandı. Bu metin bankacılık sektörüne yabancı girişlerinin tehlikelerine dikkat çekiyor. Yukarıda aktardığım saptamaların bir bölümünü tekrarlıyor ve ek savlar da ileri sürüyor: "*Yabancı bankaların milli gelir artışına etkileri yoktur. Vergi katkıları düşüktür. Hükümete baskı yaparlar. Temiz bankaları ucuz alırlar. Giderlerini düşük tutarlar; faiz marjlarını ve kârlarını arttırmırlar. Yerlilerin değerlerini düşürürler...*"

Büyük bir özel bankanın üst yönetiminden kaynaklandığı rivayet edilen bu "*ulusalcı belge*" nin "*kocaman bir aferin*" hak ettiğini söyleyebilir miyiz?

Belki evet; ama bir de oturup Türkiye'de özel bankacılığın geçmiş beş yılının bilânçosunu hatırlamamız gerekmiyor mu? "*Hortumlama*" sözcüğünü Türkçeye kazandıranlar, şu anda yargılanan

⁷ http://www.networkideas.org/focus/mar2005/Banking_FDI.pdf

⁸ Cumhuriyet 03.08.2005

özel bankacılar değil mi? Cumhuriyet tarihinin anıtları olan kamu bankalarının mafyatik yöntemlerle özelleştirilmesinin ve sonradan büyük zararlarla tekrar devlet bütçesinin sırtına yıkılmasının aktörleri kimlerdir?

Temel soru şudur: **Bir yandan şaibeli sicili ile özel sektör bankacılığının korunması; öte yandan Türkiye ekonomisine yarar değil, sorunlar taşıyacağı anlaşılan dev yabancı bankalara kısıtsız açılma... Bu seçeneklerden hangisi ehvendir? (...)** >>^{9,10}

⁹ Bu çerçevede **Yiğit Bulut**'un 5 Haziran 2006 tarihli Radikal Gazetesinde yer alan **“Ne Garip bir Ülke!”** başlıklı yazısından bir kısmı paylaşmakta sayısız yarar bulunmaktadır:

<< (...)Sevgili dostlar, Denizbank'ın da yabancılara satılmasıyla 'Türk bankacılık sektörü nereye gidiyor?' sorusunu yeniden sormaya başladım. Bunu yaparken internet üzerinden Türkiye ve Yunanistan kaynaklı haber ve yorumlara, hatta AB ve ABD'de genel hakkındaki tespitlere ulaştım. Bu süreçte bir ayrımı da çok net fark ettim; Türkiye'de 'finansal-entelektüel' yapı yaşadıklarımızı küreselleşme adı altında basite indirgeyip 'yeni bir tez' üretmezken, AB ve ABD başta olmak üzere birçok ülkede, 'kritik sektörlerin yabancılaşmasına', özellikle 'blok halinde alımlara' karşı gelişmiş, 'entelektüel sermayeden ve devlet kurumlarından' çok önemli, hatta aşırı tepkiler var... Bu noktada özellikle yukarıdaki satırlar sonrası şunu sorabilirsiniz: Ağdalı cümleleri bırak, sen ne demek istiyorsun açık söyle! Hemen açık ve seçik arz edeyim:

1 - Türk bankalarının yabancılara bu şekilde satılması ve her satışın 'o bunu da aldılar' şeklinde 'öz analizden yoksun bir dinamik içinde' algılanması, algılatılması bana göre doğru değil...

2 - Yunanistan ile 'kaya kapma' oynamak yerine, Yunan sermayesinin Türkiye içine doğru yayılmasını doğru analiz etmememiz ve gerekli önlemleri 'Bu da küreselleşmenin bir ayağı' demeden almamız gerekli...

Sonuç: Daha fazla detaylandırarak heyecanımı bulaştırmadan konunun ustası Mahfi Eğilmez'in yazdıklarından bazı satırları sizlere aktarmak istiyorum. Bunu yaparken amacım; 'ulusalcı tepki verdiğimi düşünenlere, benden daha liberal düşünebilen bir ismin bile, yaşadıklarımız karşısında nereye geldiğini göstermek...

İşte Eğilmez'in tespitleri: "...Tekfenbank'ın yüzde 70'inin Yunan bankası Eurobank EFG'ye satışı yüzde 99 gerçekleşti. Bundan sonrası formalite. Böylece Finansbank'tan sonra ikinci Türk bankası da Yunan sermayesinin eline geçmiş oldu. Bundan 10-15 yıl kadar önce Makedonya ve Arnavutluk'taki bankaların Yunan sermayesinin eline geçmemesi ve Türkiye'nin de oralarda olabilmesi için ortaya konulan çaba ile bugünü karşılaştırdıkça içinden çıkmadığım sorular gelip yerleşiyor kafama. O zaman ekonomik açıdan daha güçsüz bir Türkiye, Yunanistan'la Balkanlar'da bir sermaye üstünlüğü savaşının içine girmişti. En azından böylesine bilinçli bir diplomatik atağın içindeydi. Ne değişti de şimdi bizim bankaların Yunan sermayesine gitmesini neredeyse alkışlarla karşılıyoruz? Tekfenbank 30 şubeli bir banka, 2005 yılı net kârı 1.6 milyon dolar dolayında. Türkiye'nin giderek çok şubeli bankaların egemen olacağı bir piyasaya dönüşmek üzere olduğu dikkate alınırsa 30 şubeli bir bankayı almanın doğru bir yatırım olarak addedilmesi mümkün değil. Bunu görmek için Türkiye'de yaşamak gerekmiyor. Bu durum nereden baksanız görülebilir. Öte yandan 30 şubeli bir bankayı alıp hızla büyütme de çok kolay bir iş değil. Olsa zaten Tekfenbank yapardı bunu. Öyleyse Yunan bankası niçin Tekfenbank'ı alıyor? Bu sorunun tek yanıtı var sanıyorum: Balkanlar'da niçin banka satın alıyorlarsa onun için. Yani stratejik yerleşim yapmak için. Biraz kazısak altından devlet desteği çıkabilir bu yaklaşımın. Türk milleti bankacılığı ve mali sektörü anlayınca kadar atı alan Üsküdar'ı geçiyor. Balkanlar'da Yunanistan'a kaptırdığımız sermaye sahipliğini Türkiye'de de kaptırmak üzereyiz. Biz üretimin mal üretimi yanında hizmet üretimini de kapsadığımız anladığımızda hizmet üretiminin çoğu yabancılara ve bir bölümü de Yunan sermayesinin eline geçmiş olacak. Sonra biz mal üretimi yaparken onlar hizmet üretimi yapacak ve bizi kredi için kapılarında bekletecekler.

Bir ekonomiyi işleyemez hale getirmenin en kestirme yolunun onu borçlandırmak olduğunu bu kadar deneyimden sonra öğrenmiş olmamız gerekirdi..."

Son söz: Uykudakiler uyansın belki yanmak vaktidir, gerçekleri bilenler susmasın şimdi vermek vaktidir! >>

¹⁰ **Dr. Öztin Akgüç**'ün **9 Haziran 2006** tarihli **Cumhuriyet Gazetesinde** yayınlanan **“2005 yılında Bankacılık Sistemimiz”** başlıklı yazısında geleceğe dair konu ile ilgili endişelerini dile getiriyor:

<< (...) *Ülkemizde yabancı sermayeli bankalar daha hızlı büyürken, kamu bankalarının sistem içindeki ağırlığı azalmaktadır.* Yabancı sermaye ortaklığı olan bankalar bir yana, salt yabancı mevduat bankası olarak tanımlananlar ele alındığında, 2005 yılında söz konusu bankaların şube sayısı yüzde 88.0, çalışan sayısı yüzde 80.4, toplam kredileri yüzde 118.6, toplam mevduatı yüzde 97.4, toplam varlıkları da (aktif) yüzde 89.4 oranında artmıştır. Salt yabancı mevduat bankalarının bir önceki yıla göre bankacılık sistemindeki payı, kalkınma ve yatırım bankaları dışında varlık toplamı olarak, yüzde 3.5'ten yüzde 5.4'e, krediler olarak yüzde 5.0'ten yüzde 7.2'ye, mevduat olarak yüzde 3.1'den yüzde 4.8'e, şube sayısı olarak yüzde 3.4'ten yüzde 6.3'e, çalışan sayısı olarak da yüzde 4.8'den yüzde 8.3'e yükselmiştir. Ancak bu tutarlar, oranlar, yabancı bankaların bankacılık sistemimizdeki ağırlığını tam yansıtmamaktadır. TEB, Koçbank, Yapı ve Kredi Bankası ve T. Garanti Bankası'nda, blok satış yoluyla nitelikli oranda yabancı sermaye payı bulunmakla beraber, söz konusu bankalar, özel sermayeli ulusal banka olarak nitelendirildiklerinden, sözü edilen bankaların verileri, yabancı sermayeli

Buraya kadar olan değerlendirmelerden **çkarılabilecek kimi dersleri sıralamadan ve**

(...)

Demir,

kömür

ve şeker

ve kırmızı bakır

ve mensucat

ve sevda ve zulüm ve hayat

ve bilcümle sanayi kollarının

ve gökyüzü

ve sahra

ve mavi okyanus

ve kederli nehir yollarının,

sürülmüş toprağın ve şehirlerin bahtı ('nın)

bir şafak vakti”

değişebilmesi ve **Mustafa Kemal**'in birinci İzmir İktisat Kongresindeki sözleriyle

Türkiye'nin yeniden “**Çalışkanlar diyarı**” olabilmesi için;

i. **Üretim alanına, dolaşım alanına (dış ticaret, borçlanma, finansal akımlar), bölüşüm alanına ve fikir alanına**¹¹ topyekûn sahip “**bağımsızlıkçı kadroların ortak bir amaç fonksiyonu / ulusal bir strateji etrafındaki “netlik ve kararlılığına”** günümüzde çokça ihtiyaç vardır ve bu ihtiyaç “**özel önem**” arz etmektedir

ii. **Özellikle 1930'lar Türkiye'sinde ve günümüzün diğer başarılı ülke modellerinin örneğın Almanya, Japonya, Çin ve Güney Kore gibi ataklarındaki devletin kural koyucu, düzenleyici ve denetleyici fonksiyonları hatırlanmalıdır.** Bu hatırlamaya paralel olarak, etkin ve etkili bir devlet müdahalesini göz ardı etmeyen, sektör önceliklerini saptarken yapılabilecek hataları en aza indirgeyen, süreleri ve kapsamı önceden belirlenen ve sanayileşme amaç ve hedefleri üzerine kurulmuş **yeni bir devlet yardımları / teşvik sistemine**, bu sistemi işlerliğe geçirebilecek destek fonları, ulusal inovasyon temelinde teknolojik gelişmeye katkıda bulunacak **yeni bir kurumsal yapılanma temelinde oluşturulabilecek olan ulusal sınaî tasarımı / kalkınma stratejisi geliştirilme çabalarına büyük bir önem ve büyük bir hız verilmelidir.**

iii. Unutulmamalıdır ki, **Türkiye'nin, uzun vadeli ve dengeli bir sanayileşme / kalkınma vizyonu, kısa / orta vadeli ama ardı arkası kesilmeyen istikrar programlarına terk etme zihniyetinden vazgeçmesi gerekmektedir.** Sektörler ve bölgelerarası kaynak tahsislerini uzun vadeli bir iktisadi kalkınma stratejisi doğrultusunda yönlendiremeyen hiçbir ülkenin özellikle de Türkiye gibi görece geri bir ekonomik yapılanmanın gelişmiş ülkeler arasına girmesi ve orada varlığını korumaya devam etmesi olasılığı bulunmamaktadır.

iv. Yeni alanlara yatırım yapacak firmaların finansmanını gerek geleneksel “*ticari*” esaslı bankacılık yöntemleriyle gerekse de *uygulamaları itibariyle kısa dönem perspektifli* sermaye piyasalarıyla çözüme kavuşturmanın güçlüğü nedeniyle **devlet, bu “finansmanı” esas olarak**

---

bankalara dahil edilmemiştir. Bu sayılan bankalar dışında 9 bankanın hisse senedi İMKB'de işlem görmektedir. Bunlar arasında T. İş Bankası, Akbank, T. Vakıflar Bankası, Finansbank, Denizbank, T. Sınai Kalkınma Bankası gibi önemli bankalar bulunmaktadır. 2006 yılında Finansbank ve Denizbank yabancı sermaye denetimine geçmiştir. Diğer sayılan bankalarda yabancı sermaye payı kesin olarak bilinmemektedir.

Sistemde yabancı bankaların payı artarken, kamu bankaları eritilerek, bir şekilde özelleştirilmektedir. Kamu bankalarının, mevduat (ticaret) bankaları içindeki payı 2005 yılında bir önceki yıla göre varlık toplamı olarak yüzde 36.2'den yüzde 32'ye, toplam kredi olarak yüzde 22.4'ten yüzde 21.7'ye, toplam mevduat olarak yüzde 41.8'den yüzde 37.7'ye, şube sayısı olarak yüzde 35.3'ten yüzde 32.7'ye, banka çalışan sayısı olarak da yüzde 32.2'den yüzde 29.8'e gerilemiştir.>>

¹¹ Burada kullandığım “alan” kavramları için (ÜŞÜR, 2003) bakılabilir.

Kalkınma ve Yatırım Bankaları aracılığıyla özel bir tarzda düzenlemek durumundadır. İktisadi kalkınma (sanayileşme) / büyüme için; mali kesimin (özellikle bankacılık kesimi) ekonominin reel kesimiyle paralel bir gelişme göstermesi zorunludur. Kullanılabilir fonların yatırımcılara kısa ve dolaysız yoldan ve de asgari kaynak maliyetiyle aktarılabilmesi mali piyasaların / bankacılık sektörünün sağlıklı çalışmasına bağlıdır. *Unutulmamalıdır ki; bankaların temel iktisadi fonksiyonu, ülkenin iktisadi büyümesinin sağlanarak refah düzeyinin yükseltilebilmesi için tasarruf - yatırım ilişkisini düzenlemek ve ödünç verilebilir nitelikteki fonları verimlilik düzeyi yüksek yatırım projeleri arasında tayınlamak / dağıtmaktır.* Bu bağlamda, genel olarak **finansal piyasalar ve özel olarak da bankacılık kesimi ile iktisat politikaları arasında tutarlı organik bağlar yeniden tesis edilmelidir.** Ayrıca, **hazırlanacak yasal düzenlemelerde de bu birliktelik kesinlikle ihmal edilmemelidir.**

v. Ve son olarak, **bir gün ülkemiz, bankacılık sektörüne kalkınma ve sanayileşmenin motoru olma işlevini kazandırmayı hedefleyen bir iktidara kavuşursa, yabancı bankaların egemen olduğu bir durumla uğraşmak ve ulusal finansal mimariyi yeniden inşa etmek çok daha güç ve belki de imkansız olacaktır.**

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim. Saygılarımla.

Referanslar

- ABAÇ**, Selçuk (1974):“Türkiye’nin Sanayileşmesinde Bankaların Rolü” **Cumhuriyetin 50.Yılında Türkiye’de Sanayileşme ve Sorunları Semineri**. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. No.382.s.521–582.Ankara.
- AKGÜÇ**, Öztin (1987) : **100 Soruda Bankacılık**. Gerçek Yayınevi. İstanbul.
- (2006): “2005 yılında Bankacılık Sistemimiz” **Cumhuriyet Gazetesi**. 09.06.2006.
- AKYÜZ**, Yılmaz (1990): “*Financial System and Policies in Turkey 1980's*”, **The Political Economy, Debt, Adjustment and Sustainability** (Ed) Arıcanlı,Tosun and Rodrik, Dani. , Mc. Millan .London.
- (1991): “**Financial Liberalization in Developing Countries: A Neo-Keynesian Approach**”, UNCTAD Discussion Papers, No.36.
- (1993): “**Financial Liberalization : The Key Issues**”, UNCTAD Discussion Papers, No.56.
- AKYÜZ**, Y. and **HELD**, G., (ed.) (1993): **Finance and the Real Economy: Issues and Case Studies in Developing Countries** . S.R.V. Impresos S.A., Santiago.
- ATO** (2006): “**Paranın Yabancı Damatları**” <http://195.155.145.1/turkce/index12.html> . Erişim tarihi. Mayıs 2006.
- AMSDEN**, H. Alice. (1993): “*East Asian Financial Markets: Why So Much (And Fairly effective) Government Intervention?*” (ed) Yılmaz Akyüz&Günther Held. **Finance and The Real Economy**. s.68-101.United Nations University / World Institute for Development Economics Research. September. Santiago.
- BAYDAR**, Oya (editör); (1999): **75. Yılda Çarklardan Chip'lere**. Tarih Vakfı Yayınları. İstanbul. Nisan.
- BERKSOY**, Taner.- **BORATAV**, Korkut (1993) : **Türkiye'de Sanayileşmenin Yeni Boyutları ve Kitler “İktisat Politikası Seçenekleri 1”**. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- (1994): **Türkiye'de Kamu Maliyesi, Finansal Yapı ve Politikalar “İktisat Politikası Seçenekleri 2”**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- BORATAV**, Korkut (1995):“*Devletçilik ve Kemalist İktisat Politikaları*” **Türkiye’de Devletçilik** içinde s. 115- 142. (derleyen: Nevin Coşar) Bağlam Yayınları, İnceleme-Araştırma Dizisi./ 42. İstanbul.
- (2005): “*Bankacılıkta Yabancı Sermaye*” **Cumhuriyet Gazetesi**. 03.08.2005.
- BOSE**, Sukanya (2005): “**Banking FDI in Latin America: An Economic Coup**” http://www.networkideas.org/focus/mar2005/Banking_FDI.pdf erişim tarihi Mayıs 2006.
- BULUT**, Yiğit (2006), “*Ne Garip bir Ülke!*” **Radikal Gazetesi**.05.06.2006
- CALOMIRIS**, C. W. and **HIMMELBERG**, C.P. (1994): “*Directed Credit Programs for Agriculture and Industry: Arguments from Theory and Fact*”, **Annual Conference on Development Economics 1993**, The World Bank.
- CAMERON**, Rondo.et.al. (1972): **Banking and Economic Development. Some Lessons of History**. New York, Oxford Univ. Pres.
- CHANG**, Ha-Joon (2003): **Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü**. İletişim Yayınları. Araştırma ve İnceleme Dizisi:153. İstanbul.
- CHANG**, Ha-Joon (1989): “*Finance and Development: The Korean Approach*”, **Oxford Review of Economic Policy**, Vol.5 No.4.
- GERSCHENKRON**, Alexander (1962): **Economic Backwardness in Historical Perspective** . The Belknap Press of Harward University. Cambridge. Massachussets.
- GÜRKAN**, A.- **AYDOĞAN**, K.: **Türkiye'de Bankacılık Sisteminin Finansal Yapısı ve Bankaların Performans Analizi**, ODTÜ, ERC, Working Paper, Cilt 1-2.
- KEMP**, Tom (1993): **Historical Patterns of Industrialization**. Longman Group Ltd. Second Edition.New York.
- MİNİBAŞ**, Türkel (2006): “*Paranın Patronu Yabancı Olunca!*” **Cumhuriyet Gazetesi**. 08.05.2006

- ROZALİYEV, Y.N.**(1978): **Türkiye’de Kapitalizmin Gelişme Özellikleri (1923–1960)**. (Çev: Azer Yaran). Onur Yayınları. Ankara.
- SHAPIRO, Helen-TAYLOR, Lance.**(1990): “*The State and Industrial Strategy*”. **World Development**, 18(6). s.861–878.
- SOMEL, Cem.**, (1992): “*Büyümenin Finansmanında Japonya Deneyimi, 1955-1992*”, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, cilt 19, sayı 4. Ankara.
- SÖNMEZ, Atilla** (2001): **Doğu Asya 'Mucizesi' ve Bunalımı: Türkiye İçin Dersler**. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul,
- SÖNMEZ, Mustafa.**(1990): **Kırk Haramiler: Türkiye’de Holdingler**. Arkadaş Yayınevi. Ankara.
- STIGLITZ, J. E.**, (1994): “*The Role of the State in Financial Markets*”, **Proceedings of The World Bank Annual Conference 1993 on Development Economics, Supplement**, içinde, s.19-52, March 1994, The World Bank.
- SUNGUR, Nevin** (2000): “*Güney Kore Kalkınma Fırsatını Nasıl Yakaladı?*”. **Mülkiye Dergisi** S.225. Ankara.
- ŞAHİNKAYA, Serdar** (1999): **Sanayileşme Süreçleri ve Kalkınma Yatırım Bankaları: Teorik Bir Çerçeve ve Türkiye Örneği**. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları. Tezler Dizisi:7. Kasım. Ankara
- (2001): “*Türkiye’de Kamusal Bankacılık Açısından Reel Sektör – Finansal Kesim İlişkileri Üzerine Gözlemler*”. **Türk Sosyal Bilimler Derneği VII Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, Kongre Tebliği**. 21-23 Kasım 2001. ODTÜ. Ankara. **Mülkiye Dergisi** S.241.Güz’de basılmıştır
- (2003): “*Sanayileşme/Kalkınma Hamleleri: 1930’lardan 2003 Türkiye’sine Kimi Dersler*” **Türk Sosyal Bilimler Derneği VIII Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, Kongre Tebliği**. 3-5 Aralık 2003. ODTÜ.
- (2005): “*Mustafa Kemal Atatürk’ün TBMM’ni Açış Konuşmalarındaki İktisadi Temalar*”. **Türk Sosyal Bilimler Derneği IX Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, Kongre Tebliği**. 7–9 Aralık 2005. ODTÜ. Bahse konu bildiri **Mülkiye Dergisi**. S.249, Kış / 2005’te de basılmıştır.
- (2005b): “*Bankacılık Sistemi, Sanayileşme ve Alexander Gerschenkron*” **İktisat İşletme ve Finans**, S.237. Ankara.
- ŞENSES, Fikret – TAYMAZ, Erol** (2003) : “*Unutulan Bir Toplumsal Amaç: Sanayileşme. Ne Oluyor? Ne Olmalı?*”. **ERC Working Papers in Economics 03/01**. February. METU. Ankara.
- ÜŞÜR, İşaya.** (1988): “*Sanayi Devrimi: Bir Deyim Neyi Anlatır?*”. **İktisat Dergisi**. S.287. Ekim, s.16–27.İstanbul.
- (1991): “*Teknoloji ve Tarih: Farklı «Vizyon»lar Benzer Sonuçlar*”. **Onbirinci Tez Kitap Dizisi 11**. S.1991 / 1. s.57–82. Belge - Uluslararası Yayıncılık, İstanbul.
- (1997) “*Ma’lumât Toplumunu ya da Buharlaşan Her Şey Katlıyor*”. **Türk-İş Yıllığı 97. 2.Cilt. 1990’ların Bilânçosu (Değerlendirme Yazıları)** s.293–320. Ankara.
- (2003) : “*Sanayileşme – Planlama ve Kemal Atatürk: İktisat Politikası mı Strateji mi?*”. **Halkçılık Sempozyumu**. Konuşma Metni.13–14 Eylül 2003.Ankara.
- WEISS, Linda ve HOBSON, M.John.** (1995) **States and Economic Development, A Comparative Historical Analysis**. Polity Press. Cambridge. UK.